***Література***

*Бенвенист Э.* Отношения времени во французском глаголе // Бенвенист Э. Общая лингвистика.– М., 1974. *Сосюр де* Ф. Курс загальної лінгвістики.–К., 1998. *Исаченко А. В.* Грамматический строй русского языка в сопоставлении со словацким. – Т. II.– Братислава, 1960. *Back M.* Das Verhältnis von Aktionsarten und Tempus im Idg. // Historische Sprachforschung.–1991.– Bd. 104.– S. 279 – 302. *Bertocchi A.* Some Semantic and Pragmatic Properties of paene // Akten des VIII. Internationalen Kolloquiums zur lateinischen Linguistik.– Heidelberg, 1996.– P. 457 – 472. *Haverling G.* On Sco-verbs, Prefixes and Semantic Functions. A study in the development of prefixed and unprefixed verbs from Early to Late Latin.–Göteborg, 2000. *Hofmann J.-B., Szantyr A.* Lateinische Syntax und Stilistik.– München, 1965. *Kühner R., Stegmann K.* Ausführliche Grammatik der lateinischen Sprache.– Teil 2: Satzlehre.– Bd. 1.– Darmstadt, 1976. *Meillet A.* De l'expression de l'aoriste en latin // Revue de Philologie.– 1897.– T. 21.–P. 81-90. *Mellet S.* Le parfait latin, un praeteritum perfectum//Cahier Chronos.– 2000.– T. 6.– P.95 – 106. *Pinkster H.* Tempus, Aspect and Aktionsart in Latin (Recent trends 1961 – 1981) // Aufstieg und Niedergang der römischen Welt.– Teil II: Prinzipat.– Bd. 29.– Hbbd.1: Sprache und Literatur.– Berlin; New York, 1983.– P. 270 – 319. *Pinkster H.* Latin Syntax and Semantics.– London; New York, 1990. *Poirier M.* Le parfait de l'indicatif latin: un passé accompli ou un accompli pur et simple? // Revue des études latines.– 1978.– T. 56.– P. 369-379. *Scherer A.* Handbuch der lateinischen Syntax.–Heidelberg, 1975. *Serbat G.* Les temps du verbe en latin III. Le parfait de l 'indicatif actif // Revue des études latines.– 1977 (1976).– T. 54.– P. 308 – 352. *Touratier Chr.* Syntaxe latine.– Louvain-la-Neuve, 1994. *Heyde van der K.* L'aspect verbal en latin. Problèmes et résultats. Le temps et l'aspect dans le système verbal latin // Revue des études latines.– 1933.– T. 11.– P. 69 - 84

**ЧЕРХАВА О.О.**
*(Національний університет «Львівська політехніка»)*

## ГРАМАТИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ У ТЕКСТАХ ХРИСТИЯНСЬКИХ ПРОРОЦТВ

В останні десятиріччя з'явилося чимало напрацювань у різних галузях мовознавства, однак недостатньо дослідженим залишається питання категорії як групи мовних одиниць, які мають певну спільну властивість, що їх виокремлює. Однією з таких категорій є категорія темпоральності, яка виражається різними засобами, що тісно переплітаються.

Темпоральність, як семантична категорія, що відображає сприйняття й осмислення людиною часу позначуваних ситуацій і їхніх елементів стосовно моменту мовлення того, хто говорить, залишається об'єктом багатьох досліджень. Так, наприклад, А.В.Бондарко вводить термін «часовий дейктичний центр» (мовна точка відліку часових відношень), розглядає його як систему часових форм дієслова та вважає граматичну категорію часу ядром функціонально-семантичного поля темпоральності [Бондарко 1999, с. 87].

Метою цього дослідження є аналіз граматичних засобів вираження темпоральної структури тексту християнського пророцтва та їх вплив на комунікативний контекст пророцтва. Мета зумовлює необхідність уточнення поняття темпоральної структури, детальний аналіз категорії дієслівного часу та способу.Об'єктом дослідження є версія перекладу англійською мовою Книг Великих Пророків, здійснена Королем Яковим.

Поняття «темпоральна структура тексту» вперше з'являється у працях З. Я. Тураєвої, яка вважає, що це «система відносин, яка з'єднує мовні елементи, що передають часові відношення та об'єднуються спільною функціональністю та семантикою» [Тураєва 1986,с.95]. Невдовзі Т.М. Голосова розглядає темпоральну структуру як текстову категорію, що належить до розряду системно-мовних категорій

і формується передусім як основа реалізації часу [Голосова 1997,с.170]. Опираючись на ці твердження, можемо зробити висновок, що «темпоральна структура тексту християнського пророцтва» - це текстова категорія, що належить до розряду системно-мовних категорій, і включає сукупність лексико-граматиичних засобів, які співвідносять текст пророцтва з:

1. *моментом* (або часом) мовлення як висловлювання про події, які відбуваються в момент мовлення, відбуваються до цього моменту або очікуються в майбутньому;

2. *об'єктивним часом.*

Темпоральна структура тексту формується внаслідок розгортання граматичної текстової категорії часу, що, у свою чергу, базується на тих лінгвістичних одиницях, які репрезентують функціонально-семантичну зовнішньо- та внутрішньотемпоральну систему, центральними компонентами якої є лінгвістичні одиниці граматичної мовної категорії часу [Голосова 1997,с.175 ].

Граматичні засоби реалізації часу у християнських пророцтвах є тісно пов'язані з тематикою, яка у них піднімається. Кожен з граматичних часів має тут своє місце та функцію при реалізації простих мовленнєвих актів, типових для пророцтв.

До граматичних засобів вираження категорії темпоральності у текстах християнських пророцтв належить морфологічна категорія часу, а саме категорія дієслівного часу.

Слідом за М. Бахтіним вважаємо, що хронос (темпоральна складова хронотопу) є жанрово значущим [Бахтин 1975, с.301]. Відповідно, можемо стверджувати, що футуральність і засоби її мовленнєвого втілення мають вирішальне значення при формуванні мовленнєвого жанру християнського пророцтва. Саме ця категорія передає основний комунікативний контекст пророцтва, оскільки через зображення майбутнього виражається авторський замисел і вплив на адресата.

Цей вплив зводиться до того, щоб, зацікавившись майбутнім, адресат міг краще сприйняти послане йому повідомлення.

Категорія футуральності являє собою сферу можливого, передбачуваного, планованого, бажаного тощо. Майбутнє представлене в пророцтвах як:

- ефект процесу, який має своє коріння в теперішньому, та є його результатом:

*By thy servants hast thou reproached the Lord, and hast said, By the multitude of my chariots* ***am I come up*** *to the height of the mountains, to the sides of Lebanon;* ***and I will cut down*** *the tall cedars thereof, and the choice fir trees thereof:* ***and I will enter*** *into the height of his border, and the forest of his Carmel (Isaiah 37:24).*

- обітниця та план Божественої сили, які реалізують певну домовленість між нею та людиною:

*And* ***I will give thee*** *the treasures of darkness, and hidden riches of secret places,* ***that thou mayest know*** *that I, the Lord, which call thee by thy name, am the God of Israel (Isaiah 45:3).*

- намір, який має Божественна сила щодо людини:

*And* ***I will lay*** *the dead carcases of the children of Israel before their idols; and* ***I will scatter*** *your bones round about your altars(Ezekiel 6:5).*

- майбутнє людини, якщо вона не зміниться:

*And I will fan them with a fan in the gates of the land; I will bereave them of children,* ***I will destroy my people*** *since they return not from their ways (Jeremiah 15:7).*

- плин часу:

***It shall also come to pass****, that at the same time shall things come into thy mind, and thou shalt think an evil thought (Ezekiel 38:10).*

Футуральність у текстах християнських пророцтв передається двома граматичними формами , а саме: - Future indefinite (акцентує свою увагу на констатації самого факту дії; становить 80% )

- Future Perfect (підкреслює результат дії; становить 20% ):

*For your shame ye **shall have doubled**; and for confusion they shall rejoice in their portion: therefore in their land they shall possess the double: everlasting joy shall be unto them(Ezekiel 61:7).*

Поняття майбутнього часу в пророцтвах не обмежується лише вищенаведеними видочасовими формами. Розглянемо відтак іншу специфічну групу майбутніх часів, які можна виділити у загальну групу за назвою Future-in-the-Past Tense. Зазвичай вони трапляються в розповідях про минулі події при переказуванні у непрямій мові слів або думок Божественої сили стосовно майбутнього часу:

***I said, I would** pour out my fury upon them, to accomplish my anger against them in the wilderness(Ezekiel 20:21).*

Із майбутнім часом більше, ніж із будь-яким іншим, у текстах християнських пророцтв пов'язаний умовний спосіб дієслова, який виражається підрядними реченнями часу та умови (реальна дія) і Subjunctive Mood (бажана але нереальна дія). Так, велику роль відіграє сама людина (адресат), яка може виконати або відкинути Божу пропозицію:

*Therefore thus saith the Lord, **If thou return, then will I** bring thee again, and thou shalt stand before me: and **if thou take forth** the precious from the vile**, thou shalt be as my mouth**: let them return unto thee; but return not thou unto them (Jeremiah 15:19).*

*Surely, **had I sent** thee to them, **they would have hearkened** unto thee(Ezekiel 3:6).*

Оскільки у структурі думки актуальне (дане) є водночас і теперішнім, і минулим, і майбутнім, можемо вважати теперішній час також важливим аспектом категорії темпоральності. У текстах пророцтв він є часом інтеракції між людиною та Божественою силою, вираженням стану, в якім знаходиться людина, або випадком, який вказує на дружні відносини між ними. За допомогою змісту, вираженому у теперішньому часі Божественна сила намагається вплинути на людину, її вчинки та примножити віру:

*And I will make thee unto this people a fenced brasen wall: and they shall fight against thee, but they shall not prevail against thee: for **I am with thee to save thee** and to deliver thee, saith the Lord (Jeremiah 15:20).*

Семантика теперішності передається в текстах пророцтв в основному формою Present Indefinite, при чому, слід зазначити, що характерними є архаїчні дієслівні форми 2-ої (*shouldst, dost, art, hast, canst, seest, knowest*) та 3-ьої особи (*hath, maketh, loveth, passeth*):

*When he **uttereth** his voice, **there is** a multitude of waters in the heavens, and he **causeth** the vapours to ascend from the ends of the earth; he **maketh** lightnings with rain, and **bringeth** forth the wind out of his treasures(Jeremiah 10:13).*

Часто пророцтва виражають процеси та цілі, які мають намір дії та результат в майбутньому. У цьому випадку теперішній час представляється як певний момент у вступі або початок чогось, що власне буде відбуватись. В такий спосіб відображається найважливіший зміст, що є типовим для пророцтв і стосується того, що чинить Божествена сила, виражаючи його активність в даний момент, бажання та наміри. В теперішньому часі представляється також актуальність певної ситуації, яка відбувається підчас виголошення пророцтва.

Основна функція теперішнього часу у християнському пророцтві має назву *омні-темпоральної* (всечасової) і завдяки їй висловлювання здається завжди

правдивим. Вона відноситься до представлення атрибутів Божественної сили та виражає його відношення до людини:

*For thus **saith** the high and lofty One that **inhabiteth** eternity, whose name **is** Holy; **I dwell** in the high and holy place, with him also that **is** of a contrite and humble spirit, to revive the spirit of the humble, and to revive the heart of the contrite ones(Isaiah 57:15).*

Теперішній час служить також для вираження волі Божественої сили. У цьому випадку з'являються слова *I want, I desire* після яких слідує волевиявлення щодо людей та світу. Звороти цього типу є настановою для досягнення задуманої цілі. У поєднанні з авторитетом, який має Божествена сила, побажання стає суггестивною порадою.

У текстах християнських пророцтв виражений в минулому часі зміст становить тло, підгрунтя того, що є актуальним у даний момент або має відбутись в майбутньому. Адресант звертається до минулого зазвичай, щоб змальювати випадки з життя адресата та наголосити на тому, щоб він пам'ятав про них:

*Because thou hast not remembered the days of thy youth, but hast fretted me in all these things; behold, therefore I also will recompense thy way upon thine head, saith the Lord God: and thou shalt not commit this lewdness above all thine abominations(Ezekiel 16:43).*

Минулий час дієслова представляється у класі неозначених форм за допомогою Past Indefinite та у класі перфектних форм формами Past Perfect та Present Perfect, тоді як клас тривалих форм (Continuous) повністю відсутній:

*But, The Lord liveth, that **brought up** the children of Israel from the land of the north, and from all the lands whither he **had driven** them: and I will bring them again into their land that I gave unto their fathers(Jeremiah 16:15).*

*And I will gather the remnant of my flock out of all countries whither I **have driven** them, and will bring them again to their folds; and they shall be fruitful and increase(Jeremiah 3:6).*

Попри те, що категорія часу притаманна більшості висловлюваннь, існує така ділянка мови, де можна досягнути нейтралізації часу. До цієї групи висловлювань у пророцтві належать імперативи, висловлювання-побажання, експресії, декларативні речення, у яких можлива лише флексійна форма теперішнього часу. Проте неминучими залишаються обставини часу (в окремому реченні або цілому повідомленні), а також обставини, які вказують на актуальну вартість висловлювання в момент заклику:

*Incline thine ear and hear; open thine eyes **now**, and see: and hear all the words of Sennacherib, which hath sent to reproach the living God (Isaiah 37:17).*

Отже, провівши детальний аналіз граматичних засобів вираження категорії темпоральності у текстах християнських пророцтвах, можемо стверджувати, що їхня темпоральна структура представлена восновному сферою майбутнього, тоді як виражений в минулому та теперішньому часі зміст пророцтва становить тло, підгрунтя того, що є актуальним у даний момент або має відбутися. Найбільш частотною являється часова форма Future Indefinite (становить 60% усіх часових форм), що вказує на те, що учасники комунікативної події перебувають здебільшого в майбутньому часовому просторі, надіючись та сподіваючись на краще майбутнє.

### *Література*

*Бахтин М.М.* Вопросы литературы и эстетики. – М.: Худож. лит., 1975. – С.234-407. *Бондарко А.В.* Функциональная грамматика: идея языковой интерпретации времени. – СПб., 1999.*Голосова Т.М.* Категориальная ситуация времени как элемент категории текста // Лінгвістичні студії. Вип. 2. – Черкаси: Сіяч, 1997. – С. 166- 173. *Тураєва З. Я.* Лингвистика текста : (Текст: структура и семантика) : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по спец. № 2103 «Иностр. яз.». – М. : Просвещение, 1986. – 127 с.